

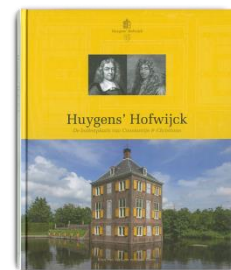

Ithaka
Prijs & Stipendium

Juryrapport Ithakaprijs 2016

Niet minder dan zeven inzendingen had de jury te beoordelen voor de Ithakaprijs 2016. Veel lees- en gelukkig ook kijkwerk voor de leden van de jury, Madeleine Maaskant, Luydert Smit, Yme Kuiper, Hans Marijnissen, Paul Schnabel (voorzitter) en directeur van sKBL, René Dessing (secretaris).

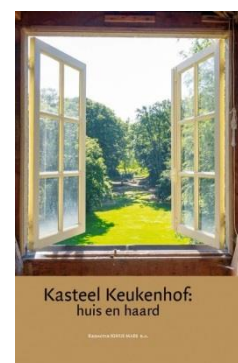
We beginnen met een van de kleinste en bijna letterlijk pijnlijkst gelegen buitenplaatsen van Holland, voor altijd verbonden met de namen van Constantijn en Christiaan Huygens, **'Hofwijck'** in Voorburg. **Kees van der Leer en Henk Boers** hebben in een prachtig verzorgd en rijk geïllustreerd boek de wording en ook de verwording van deze buitenplaats beschreven. Maar gelukkig, anders dan het prachtige huis van Huygens in Den Haag aan het Plein kon Hofwijck op het nippertje toch gered worden. Ondanks de spoorweg en de A12 ligt Hofwijck er met zijn zo oorspronkelijk mogelijke gerestaureerde tuin – een typisch 17^e -eeuws streng symmetrisch en op de maten en verhoudingen van het menselijk lichaam gebaseerd ontwerp – inmiddels weer zo bij dat Constantijn en zijn geniale zoon Christiaan er als vanzelfsprekend in zouden kunnen wandelen.

Niet altijd is er zoveel documentatiemateriaal voorhanden als in het geval van Hofwijck. Dat heeft **mevrouw Boschma-Aarnoudse** parten gespeeld in haar pogingen **de buitenplaatsen in de Purmer** in kaart te brengen. Negentien buitenplaatsen telde de droogmakerij de Purmer uiteindelijk in de achttiende eeuw en er is er niet één meer van over. Van een aantal is zelfs niet bekend hoe ze er uit hebben gezien. Mevrouw Boschma heeft een diepgaande studie gemaakt van de wijze waarop de Amsterdamse kooplieden en regenten al vanaf het eerste kwart van de eeuw de Purmer in gebruik namen als plek van zomers vertier, maar ook een goed oog hadden voor de waarde van het gebied als belegging en als boerenbedrijf. Fascinerend is het beeld dat zij schetst van de geschiedenis van de families die met de Purmer verbonden zijn geweest, hun huwelijkspolitiek en nauw verbonden daarmee hun financiële op- en neergang.

'De Keukenhof' is als wandelpark wereldberoemd. Hier worden de mooiste producten van de vaderlandse bollenteelt getoond. Kasteel Keukenhof is minder bekend, maar dankzij de inspanningen van de Stichting Kasteel Keukenhof begint dat toch te veranderen. Het Jaarboek, dat onder redactie van **Gerard Jaspers en Arendie Herwig-Kempers** in 2015 voor de achtste keer verscheen, behandelt hoofdstuksgewijs wisselende aspecten van de geschiedenis van kasteel en landgoed. In 2015 zijn dat de tuin- en parkaanleg, maar ook het wapenrek in het kasteel, de grote Encyclopédie in de bibliotheek, de schouwen, kachels en fornuizen. Uitgaande van wat er nog in situ is, krijgt de lezer zo steeds nieuwe inkijkjes in de sociale en culturele geschiedenis, die veel verder reiken dan Kasteel Keukenhof alleen.

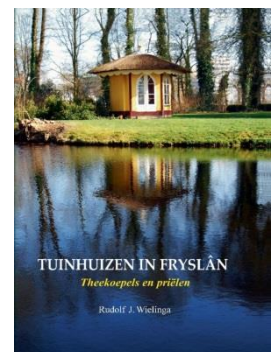
Bea Groen woont in Utrecht vlakbij de langs de Kromme Rijn gelegen landgoederen **Amelisweerd en Rhijnauwen**. Zij kent het gebied al sinds haar jeugd en heeft nu in eigen beheer, op basis van eigen onderzoek en verlicht met heel veel zelfgemaakte foto's een complete beschrijving – 'boek of gids' zegt ze zelf, maar het is echt boek èn gids – gepubliceerd van de buitenplaatsen, de boerderijen, de bossen en alles wat er groeit, bloeit, kruipt en vliegt. Echt met heel veel liefde en zorg gemaakt en een onmisbare gids voor iedereen die er wandelt, het Armandomuseum bezoekt of neerstrijkt bij het theehuis of de StayOkay.

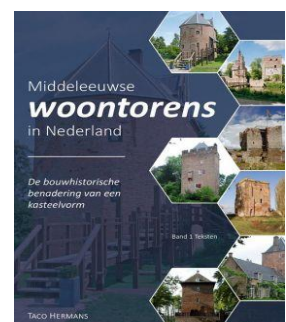
'Het pryeeel van Zeeland' is het ruim 500 bladzijden dikke boek van **Martin van den Broeke** over de buitenplaatsen op Walcheren. Het is een, ook voor een proefschrift, uitzonderlijk goed gedocumenteerd onderzoek geworden dat een indrukwekkend beeld geeft van de ongeveer 150 buitenplaatsen die het toen nog eiland Walcheren in de zeventiende en achttiende eeuw telde. Veel daarvan is verdwenen of onherkenbaar veranderd en 'het pryeeel van Zeeland' maakt wel duidelijk hoe jammer dat toch is. Dat het boek ook een proefschrift is, is te merken aan het sterke theoretische kader waarin het verhaal over de buitenplaatsen en hun bewoners en bedienaren is geplaatst. Dat kader is ook nuttig voor onderzoek elders naar buitenplaatsen en landgoederen, maar de Zeeuwen mogen blij zijn met deze veelomvattende en goed geschreven studie van de sociale en culturele geschiedenis van de Walcherse elite.

Van 'het pryeeel van Zeeland' naar de priëlen van Friesland, 'il n'y a qu' un pas' vandaag hier op De Vanenburg halfweg tussen beide provincies. **Rudolf Wielinga** bracht in **'Tuinhuisen in Fryslân'** werkelijk alles in kaart en in beeld van wat er in Friesland aan theekoepels en priëlen te vinden is. Van deze vaak bescheiden en uit weinig duurzame materialen opgetrokken gebouwtjes en bouwseltjes is natuurlijk veel verdwenen, maar Rudolf Wieringa weet ons toch een indrukwekkend volledig beeld te geven van de verschillende typen van deze voor grote tuinen, parken en buitenplaatsen zo kenmerkende plekken van verpozing. De vele foto's en tekeningen leggen als het ware nu al vast wat ook straks niet meer verloren mag gaan.

Tenslotte in deze reeks van publicaties over kastelen, landgoederen en buitenplaatsen een massieve tweedelige studie over middeleeuwse woontorens, een kasteelvorm die in Nederland misschien wel duizend keer gebouwd is, maar waarvan er geen 50 meer over zijn. Taco Hermans heeft voor zijn proefschrift gegevens over bijna 250 woontorens verzameld, zowel bestaande als niet meer bestaande. Hij beschrijft elke woontoren zo nauwkeurig mogelijk en komt uiteraard ook tot een meer systematische beschrijving en classificatie. Een indrukwekkende en voor kenners en liefhebbers van kastelen onmisbare analyse en inventarisatie van de resten van een harde wereld waarin nog geen plaats was voor de genoeglijke leefstijl van de buitenplaatsen.

De jury is buitengewoon gelukkig met de inzendingen voor de Ithaka-prijs 2016. Over een breed gebied is er heel goed en grondig onderzoek gedaan, die onze kennis van buitenplaatsen, landgoederen en kastelen enorm verrijkt heeft. Voor de toekenning van de Ithaka-prijs kijken we niet alleen naar de wetenschappelijke kwaliteit van het werk, maar ook naar de mate waarin er een relatie wordt gelegd met het publiek en de samenleving. Ieder van deze publicaties is een oproep om zuinig te zijn op wat er nog is. Er is al te veel verdwenen. Wat er nog is, heeft toekomst, blijft bewaard en blijft levend als de waarde ervan wordt gezien en beleefd door de samenleving. De auteurs van de boeken voor de Ithaka-prijs leveren een belangrijke bijdrage aan de versterking en de verdieping van dat besef.

De jury zou het liefst ieder van de inzendingen bekronen, maar helaas we leven niet met 'Alice' in een 'Wonderland' waar je kunt zeggen 'all have won and all must get prizes'. Niet 'all' dus, dat gaat niet, maar omdat er dit jaar geen stipendium wordt toegekend, heeft de jury de ruimte gekregen de Ithaka-prijs zonder te hoeven delen twee keer uit te kunnen reiken, twee gelijkwaardige Ithaka-prijzen dus dit jaar. Een keer voor wat voor ons als jury het mooiste boek en meest fascinerende verhaal is en één keer voor wat we als wetenschappelijk de meest diepgaande en dgelijke studie beschouwen.

De Ithaka-prijs 2016 gaat naar *'Hofwijck'* van Kees van der Leer en Henk Boers en naar *'Het pryeeel van Zeeland'* van Martin van den Broeke.